

**O'zbekiston davlat
san'at va madaniyat instituti
XABARLARI**

**ВЕСТНИК
Государственного института
искусств и культуры Узбекистана**

**BULLETIN
of the Uzbekistan State
Institute of Arts and Culture**

MUNDARIJA

I. TEATR VA KINO

1. S.QODIROVA – O‘z tarixiga ega sahna asari.....	6
2. B.YAKUBOV – Zamonaviy o‘zbek tarixiy filmlarida xalqlar do‘stligi mavzusi.....	10
3. O.ОСТАНИНА – Актуальность и востребованность искусства пантомимы в современном театре кукол.....	14
4. F.FAYZIYEVA. Televizion aktyorning obraz yaratishidagi izlanishlar.....	18
5. O.KOPADZE – The Soft power impact of Turkish television series on Uzbek society.....	21

II. MUSIQA SAN’ATI

1. M.ERMATOV – Farg‘ona-Toshkent mumtoz musiqiy janrlari: “Katta ashula” janri kesimida.....	24
2. U.ABDULLAEVA, A.РАЗАТДИНОВА – Анализ музыкального произведения «Куттим келмедин» композитора У.Абдуллаевой.....	28
3. G‘.XUDOYEV – Buxoro musiqa madaniyatida mavrigi san’ati.....	32
4. N.TURG‘UNOVA – Benazir san’atshunos olimalar.....	40
5. A.YUSUPOV – Yoshlar orasida vatanparvarlik tuyg‘usini targ‘ib qilishda baxshichilik san’atining o‘rni va ahamiyati.....	44

III. SAN’AT TARIXI, FALSAFA VA NOMODDIY MADANIY MEROS

1. Я.ПАШАЕВА – О Марселе Марсо, его бакинских гастрольях и искусстве пантомими.....	48
2. I.ABDURAHMONOV – Mirali Mahmudovning ranglar olami.....	51
3. E.КАРИ-ЯКУБОВА – Роль сценографии в создании хореографических образов Государственного ансамбля народного танца “Бахор”.....	57
4. M.KARIMOVA – Yoshlarda milliy g‘ururni shakllantirishda folklor san’atining o‘rni.....	61
5. B.ABDURAHIMOV – Sharq va G‘arb olimlarining milliy identiklik borasidagi qarashlari.....	65

IV. PEDAGOGIKA, PSIXOLOGIYA

1. M.AXMETJANOVA – San’at ta’limi: talabalarda rejissyorlik mahoratini shakllantirish masalalari.....	68
2. O.DAVLATOV – Avlodlar almashinuvi va ularga zamonaviy yondashuv masalalari.....	73
3. S.MAHMUDOVA, S.TASHALIYEVA – “Usuli jadid” va “Usuli qadim” o‘rtasidagi kurash va uning milliy metodikaga ta’siri.....	77
4. D.TUYG‘UNOV – Aktyor badiiy nutqini rivojlantirishning ilmiy-pedagogik muammolari.....	81
5. A.ABDUMANNATOVA – Madaniy tadbirlar orqali talabalarining tolerantligini rivojlantirish metodikasi.....	85

V. MADANIYATSHUNOSLIK

1. Q.NISHONBOYEVA – Madaniyatshunoslik fanini o‘qitishda madaniyat etikasi va xalq pedagogikasining o‘rni.....	90
2. N.ABDUNAZAROVA – Globallashuv jarayonlarining yoshlar madaniyatiga ta’siri.....	95
3. D.QURBONOVA – Gender madaniyatini shakllantirishda xalqaro tajribalarning ijobiy jihatlari.....	99
4. D.XAMIDOV, A.UMAROV – Milliy madaniyat va o‘zaro ijtimoiy aloqalar: madaniyatlararo muloqotning zamonaviy usullari.....	103
5. P.XOLMAXMATOV. O‘zbek muhojirligining shakllanishi va rivojlanish jarayonlari.....	108

VI. KUTUBXONASHUNOSLIK

1. O‘.NOSIROV. Innovatsion muhit – axborot-kutubxona muassasalarida yangiliklarni yaratish asosi sifatida.....	111
2. S.DAVLATOV. Kutubxonalarda innovatsion texnologiyalarni joriy etish.....	116
3. T.БАЙТУРАЕВ – Современное состояние библиографирования изданий по развитию культуры и искусства Узбекистана.....	120
4. M.XAKIMOVA – Raqobat va hamkorlik: internet va kutubxonalar.....	124
5. F.UMARALIYEVA – Raqamli ta’lim muhitining o‘quv-uslubiy ta’minotini tashkil etishda obuna bo‘lish uchun ma’lumotlar bazalarini tanlash mezonlari.....	128

Sevara MAHMUDOVA,
O'zDSMI "O'zbek va jahon filologiyasi kafedrası" dotsenti,
filologiya fanlari nomzodi

Sarvara TASHALIYEVA,
TDSHU va O'zJOKU katta o'qituvchisi

“USULI JADID” VA “USULI QADIM” O‘RTASIDAGI KURASH VA UNING MILLIY METODIKAGA TA’SIRI

Annotatsiya. Mazkur maqolada XX asr boshlarida Turkistonda yuzaga kelgan yangi maktab g'oyasining ijtimoiy-siyosiy va ma'rifiy-didaktik omillari hamda usuli jadid va usuli qadim o'rtasidagi kurash va uning milliy metodikaga ta'siri kabi masalalar yoritilgan. Ma'lumki, "usuli jadid" tarafdorlari haqida ko'p yozilgan, ammo "usuli qadim" haqida faqatgina o'ta salbiy mulohazalar qayd etilgan xolos. Mualliflar bugungi kun nuqtai nazaridan bu masalaga to'xtalib, uni chuqurroq o'rganishga harakat qilganlar.

Kalit so'zlar: "Usuli jadid", "usuli qadim", Turkiston, milliy metodika, ta'lim, islohot.

Аннотация. В статье рассматриваются социально-политические и образовательно-дидактические факторы идеи новой школы в Туркестане в начале XX века, а также борьба между новым и старым методами и ее влияние на национальную методологию. Как известно, о сторонниках «нового метода» написано немало. Однако о «старом методе» были зафиксированы лишь крайне негативные отзывы. Авторы попытались рассмотреть эту проблему с современной точки зрения и изучить ее более глубоко.

Ключевые слова: «Усули жади́д», «усули кади́м», Туркестан, национальная методика, образование, реформа.

Abstract. The article examines the socio-political and educational-didactic factors of the idea of a new school in Turkestan at the beginning of the twentieth century, as well as the struggle between the new and old methods and its influence on the national methodology. As is known, much has been written about the supporters of the "new method". However, only extremely negative reviews have been recorded about the "old method". The authors have tried to consider this problem from a modern point of view and study it more deeply.

Keywords: "Usuli Jadid", "Usuli Kadim", Turkestan, national methodology, education, reform.

“Usuli jadid” va “usuli qadim” o'rtasidagi kurash XIX asr oxiri va XX asr boshlarida Turkistondagi ijtimoiy-madaniy hayotning muhim qismi bo'lgan. Bu kurash nafaqat ta'lim sohasida, balki jamiyatning barcha sohalarida o'z aksini topgan.

Yangi usulchilarga qadimchilar – maktabdorlar va o'qituvchilarning bir qismi hamda din ulamolarining bir guruhi qarshi chiqdi. Ular nafaqat ta'lim sohasidagi islohotlarga, balki Turkiston musulmonlarining umuman turmush tarzidagi o'zgarishlarga nisbatan ham murakkab va konservativ qarashlarga ega edilar. Shu o'rinda “qadimchi”lar va “usuli qadim”ga alohida to'xtalsak.

Yaqin o'tmish tarixshunosligida jadidchilik harakatining u yoki bu jihatlari ijobiy tomondan yoritilgan bo'lsa-da, “qadimchilar” faqatgina o'ta salbiy taraflama qayd etilgan xolos. “Qadimchilar” oktyabr inqilobidan oldingi, qolaversa sovet davri tarixshunosligida “reaktsionerlar” va “barcha yangiliklarga qarshi chiquvchilar” sifatida yoritib kelingan. Yoki bo'lmasa, “jadidchilar” ham “qadimchilar” ham bir qatorda “panislomchilar”, “panturkchilar” deb nomlab kelingan. Nima bo'lganda ham “qadimchilar” mavzusini o'rganish foydali, deb qaralishi bir yoqda tursin, havfli ham hisoblangan. Shuning uchun bo'lsa kerak, “qadimchilar” tarixini o'rganish bo'yicha amalga oshirilgan tadqiqotlar deyarli yo'q.

Respublikamiz tarixshunosligida, qolaversa, xorijda ham bu hodisani to'laonli yorituvchi ilmiy ishni uchratish qiyin. "Qadimchilar" o'lka-ning taniqli ulamolari, muftiy, mudarris va qozilari bo'lishgan. Ular musulmon jamoasining asrlar davomidagi rivoji jarayonida shakllangan an'anaviy diniy, ma'naviy va milliy qadriyatlarni, ijtimoiy institutlarni asl holatida saqlashga harakat qilganlar O'tmishdagi allomalarning inkor qilinishi jamiyatning ma'naviy tanazzuliga olib kelishi mumkin bo'lgan boy merosini, an'analarini muhofaza qilish "an'anachilar-qadimchi"ning muhim me'yorlaridan biri hisoblangan.

Ular jadidlar bilan munosabatlaridagi asosiy munozarali masalalarda qo'yilayotgan muammoga Qur'on va hadisdan kelib chiqqan holda yondoshar edilar. Lekin jadidlar ham o'z qarashlarini shar'iy nuqtayi nazardan himoya qilishga harakat qilganlar.

Agar o'sha davr matbuotiga nazar solinsa, bu ikki guruh o'rtasidagi bahslar 1917-yil fevral inqilobigacha asosan axloqiy-ma'naviy, faqat qismangina siyosiy mavzular atrofida aylanganligining guvohi bo'lamiz. Ayniqsa, dunyoviy ilm-fan va Yevropa madaniyatining o'lka musulmonlari orasida tarqalishi masalasiga har ikkala toifa tomonidan alohida urg'u berilgan. "Qadimchi"lar shariat me'yorlarini xalq turmush tarzida qat'iy ravishda saqlab qolishni Rossiya imperiyasi ma'muriyatining shovinistik siyosatiga, pravoslav missionerlik harakatiga o'xshash boshqa oqimlarning tarqalishiga qarshi muhim to'siq deb bilardilar.

"Har qanday katta-kichik ishlarda shariatga murojaat qilina-versa, dunyoviy taraqqiyotda rivojlanish bo'lmaydi, deb o'ylash kerak emas. Tarixga nazar solib qaralsa, o'lkada turli sohalarida yuksalish bo'lgan zamonlarda islom qonunlariga murojaat qilganimizda taraqqiyotga mone'lik qilganmidi. O'sha zamonlarda musulmonlar qaysi boshqa millatlardan ortda qolgan edi", – deb yozadi ulamolardan Mulla Alijon "Al-Izoh" jurnalidagi o'zining "Ahli islom taraqqiyotlari borasida" nomli maqolasida [1].

Muallif maqolasiga *"Islom hech bir taraqqiyotga mone' bo'lmaydi, balki o'zimizning har xil bema'no, shari'atga xilof bo'ladigan harakatlarmiz mone' bo'ladi"*, deb xulosa yasaydi. Bizga ma'lumki, maishiy turmushni, milliy urf-odatlarini isloh qilish borasida jadidlar talaygina ishlarni amalga oshirdilar. Marosimlardagi dabdababozlik va isrofgarchiliklarni keskin tanqid qildilar. Hatto "Sho'roi Islomiya" 1917-yili bu xususda maxsus qarornoma ham chiqardi. Shu bilan birga, asriy

milliy qadriyatlar hamda mahalliy aholining mentalitetiga xos bo'lgan axloq-odob me'yorlarining himoyachisi bo'lib chiqdilar.

Bu xususan, ma'rifatparvarlardan Cho'lpon *"...Ey qarindoshlar... katta iltimosimiz shuldurki, Ovro'paning mo'dosidan, shishasidan, buzuq axloqidan namuna olmasdan va bunlarga bul jihatdan taqlid qilmasdan, balki ilm, fan, hunar, sanoatga o'xshashlik madaniyatlardan namuna olib, bul jihatdan taqlid qilmoqimiz lozimdur. Ovro'poning mo'dosi va buzuq axloqi sizlarni xonavayron, bevatan, asir-qul qiladur. Bundan saqlaningiz!!!"*, deya xitob qiladi [2].

Ma'lumki, deyarli barcha jadidlar madrasalarni tamomlagan edilar. Shuning uchun ularni ham aslida ulamo deb hisoblasa bo'ladi. Ulamolar ichida shunday qatlam bor ediki, ular tom ma'noda taraqqiyparvar ulamolar edilar. O'z dunyoqarashida konservativ unsurlarning bo'lishiga qaramasdan, qadimchilar taraqqiyparvar-jadidlardan kam bo'lmagan vatanparvarlik ruhiga ega edilar... [3]

Ta'limdagi "Usuli qadim" (eski usul) – XIX asr oxiri – XX asr boshlarida jadid maktablari paydo bo'lgunga qadar Turkistonda hukmron bo'lgan an'anaviy ta'lim tizimidir. "Usuli qadim" da asosiy e'tibor diniy ta'limga, Qur'on, arab tili va islom fanlarini o'rganishga qaratilgan. Dunyoviy fanlar amalda o'qitilmagan. Ta'limda yodlash va takrorlash kabi an'anaviy ta'lim usullaridan foydalanilgan. Matnlarni tushunishdan ko'ra yodlashga urg'u berilgan.

Ta'lim diniy bilimlar bilan cheklangan bo'lib, bu fan va texnikaning rivojlanishiga to'sqinlik qilgan. O'quvchilar zamonaviy dunyoga moslashish uchun zarur bo'lgan bilimlarni olmaganlar.

Ta'lim asosan boy oilalarning o'g'il bolalari uchun mo'ljallangan edi. Qizlar va kambag'al oilalarning bolalari, odatda, ta'lim olmaganlar. Ta'lim tizimi tanqidiy fikrlash va mustaqillikni rivojlantirishga yordam bermagan. O'quvchilar o'qituvchi ko'rsatmalariga ko'r-ko'rona amal qilishga odatlanganlar. Maktablarda intizomni saqlash uchun jismoniy jazolar keng qo'llanilgan. "Usuli qadim" diniy bilimlar va madaniy an'analarni saqlashda muhim rol o'ynadi, ammo shu bilan birga fan, texnika va jamiyatning rivojlanishiga to'sqinlik qildi.

Har qanday ta'qib va tazyiqlarga, mutaassib ulamolarning dashnomlariga, bo'htonlariga qaramay, jadid maktablari xalq e'tiborini qozonishi, ayniqsa, musulmon qardoshlarning bu boradagi hamjihatliklari, hamkorliklari general-gubernatorlik siyosatdonlari, mafkurachilari faoliyatini yanada kuchaytirdi.

1909-yilda Nikolay Ostroumov «Туркестанские ведомости» gazetasida «Что делать с новыми методными школами?» nomli maqolasini e'lon qildi. Unda muallif quyidagilarni yozadi: “Rus ma'muriyatining yerliklar eski maktablariga nisbatan qo'llagan mensimaslik, nazar-pisand qilmaslik siyosati o'lkadagi hukmronligimizning dastlabki o'n yilligida o'zini oqlagan bo'lishi mumkin. Ammo keyingi uch o'n yillikda bu siyosat o'zini oqlamaganini hech narsa bilan yashirib bo'lmaydi.

Mana, chindan ham pushaymon bo'ladigan voqea sodir bo'ldi. Biz o'lkada... katta qiyinchiliklar bilan bir necha rus-tuzem maktabi ochganimizda, boshqalar tashqaridan (Qrimdan) katta g'ayrat bilan o'lka maorifi uchun boshqa bayroq ostida mustaqil faoliyat olib bordi. Bu yangi usul maktablari ma'muriyatning hech qanday ruxsatisiz ochila boshladi va ajablanarli, yo'l qo'yib bo'lmaydigan tomoni shundaki, hozir ham bunday holat oblast, uyezd ma'muriyatlari, hatto hukumat maktablar inspeksiyasi nazoratisiz davom etmoqda” [4].

Chor hukumatining mustamlaka o'lkalarda qo'llagan maktab sohasidagi siyosati shunday ediki, iloji boricha, usuli jadid maktablarini taqiqlash, juda bo'lmaganda, ularning keng tarqalishiga to'sqinlik qilish, shu yo'l bilan bunday maktablar rivojlanishining oldini olish edi. Turkiston o'lkasiga nisbatan Tatariston, Boshqirdiston, Qrim va Kavkaz o'lkalarida ancha ilgari bunday jarayon kechgan va ularga qarshi kurashda ma'muriyat katta tajriba orttirgan edi. Bu o'lkalarda ham usuli jadid maktablariga birinchi bo'lib mutaassib ulamolar, “qadimchi”lar qarshi chiqqan edilar.

General gubernatorlik ma'muriyati usuli jadid maktabdorlariga oppozitsiyada bo'lgan mahalliy mutaassiblar, “qadimchi”larni qarshi qo'ydi, bu kurashda ularni rag'batlantirdi, bu maktablarga, ularning tashkilotchilariga qarshi turli bo'htonlar, siyosiy aybnomalar uyushtirdi. Bu bilan gubernatorlik ma'muriyati, birinchidan, mustamlaka xalqlarini asriy qoloqlikda, mutelikda asrashdek qabih niyatini amalga oshirgan bo'lsa, ikkinchidan, o'zini musulmon dini himoyachisi sifatida ko'rsatdi.

Chor hukumati ma'murlari o'zbek ziyolilarini bir-biriga qarama-qarshi ikki qutbga ajratib tashladilar, an'anaviy mahalliy masjid-madrasalarning, eski maktablarning ko'payishiga katta imkoniyat yaratdilar.

Turkiya, Bog'chasaroy, Ufa, Qozon, Tiflis, Orenburgdan keladigan nashrlarning tarqalishini

qattiq nazorat ostiga oldilar. Bu bilan gubernatorlik ma'murlari mustamlakachilik mafkurasining ustunlaridan bo'lmish missionerlar rahnamosi N.Ilminskiy ko'rsatmalariga amal qildilar. Gubernatorlik ma'murlari ma'rifat fidoyilariga qarshi kurashda, ularni xalq o'rtasida badnom qilishda eng qabih usullardan ham qaytmaganlar.

Keksalarning xabar berishiga qaraganda, 1908-yili N.Ostroumov Samarqandda Ulug'bek madrasasi jomesida bir necha ming nomozxon huzurida usuli jadid maktablarida o'qiyotgan yoshlar musulmon dini ahkomlariga amal qilmay qo'yayotganliklari, bunday maktablarda islom diniga xilof ilmlar o'qitilayotgani haqida “kuyunib”ma'ruza qilgan. Qora xalq, mutaassib ulamolar uning ma'ruzasidan qattiq mutaassir bo'lib, “g'ayridin bo'lsa ham bizga, dinimizga qanchalar mehribon” deb, ko'zlariga yosh olib, duo qilgan ekanlar. Usuli jadid maktablarida dunyoviy fanlar bilan barobar ona tili va milliy ma'naviyatning chuqur o'qitilishi gubernatorlik ma'murlariga yoqmas edi.

Bu davr maktab ta'limida “usuli jadid” va “usuli qadim” o'rtasida keskin kurash va qarama-qarshiliklar bo'lganligini biz Ishoqxon Ibrat bilan toshkentlik maktabdor Mulla Husanxo'ja o'rtasida kechgan munozaradan ko'rishimiz mumkin. 1907-yilda Is'hoqxon Ibrat Munavvarqori taklifiga binoan Toshkentga keladi va bir necha oy davomida shaharda faoliyat olib borayotgan usuli jadid maktablari bilan bir qatorda usuli qadim maktablarida, shu jumladan, Mulla Husanxo'ja domla maktabida bo'ladi, uning faoliyati bilan yaqindan tanishadi. Mulla Husanxo'ja bilan Ibrat o'rtasida kechgan munozara “Turkiston viloyatining gazet”i sahifalarida e'lon qilindi. Mulla Xusanxo'ja domla o'z maktabini yengil-yelpi isloh, qilib “jadid maktabi” deb e'lon qiladi va xalq bolalarini o'z maktabiga tashviq qiladi. Mulla Xusanxo'ja o'z maktabini “isloh qilib”, katta ijobiy o'zgarish kiritgani yo'q [5].

Demak, “usuli qadim” tarafdorlari XIX asr oxiri – XX asr boshlarida jadid maktablari paydo bo'lgunga qadar Turkistonda hukmron bo'lgan an'anaviy ta'lim tizimini qo'llab-quvvatlaganlar. Ko'pchilik an'anaviy diniy bilimlar va ta'lim usullariga sodiq bo'lgan ulamolar va mullalar jadidchilik harakatini an'anaviy islom qadriyatlariga tahdid deb bilganlar.

Shu bilan birga mavjud ijtimoiy tartibni saqlab qolishdan manfaatdor bo'lgan boy yer egalari, savdogarlar va boshqa nufuzli kishilar ham “usuli qadim” tarafdorlari bo'lganlar. Ular jadid ta'limi ijtimoiy o'zgarishlarga olib kelishi va

o'z imtiyozlariga tahdid solishidan xavotirda bo'lganlar.

Kambag'al va savodsiz aholining ko'pchiligi esa yangicha ta'limga ishonmay, o'zlari bilgan an'anaviy ta'lim usullariga sodiq edilar. Ular jadid ta'limining afzalliklarini to'liq tushunmaganlar va yangilikdan xavotirda bo'lganlar.

Rossiya imperiyasi mustamlaka ma'muriyatining ba'zi vakillari "usuli qadim"ni qo'llab-quvvatlaganlar, chunki ular an'anaviy ta'lim milliy o'z-o'zini anglashning rivojlanishiga to'sqinlik qiladi va shu bilan Turkiston ustidan nazoratni saqlashni osonlashtiradi deb hisoblaganlar. Bu guruhlarining "usuli qadim"ni qo'llab-quvvatlash uchun turli xil sabablari bo'lgan, ammo ularni an'anaviy tartibni saqlab qolish va jadidchilik harakatiga qarshi turish istagi birlashtirgan. Imperiya harbiy ma'muriyati arzimagan narsani bahona qilib, milliy ziyolilarni, xususan, siyosiy qarashga ega bo'lgan kishilarni o'lkadan surgun qilish bilan shug'ullandi. Matbuot esa iste'molda yo'q "jadid va qadim" iborasini iste'molga kiritib, Munavvar qori Abdurashidxonov so'zi bilan aytgandek "keksa taraqqiyparvarlar bilan yosh taraqqiyparvarlar o'rtasiga nifoq soldi".

"Usuli jadid"ni qo'llab-quvvatlaganlar esa asosan ziyolilar, ma'rifatparvarlar, savdogarlar va hunarmandlar sinfidan chiqqan. Ular jamiyatni isloh qilish, milliy o'zlikni anglash va zamonaviy bilimlarni egallashga intilganlar.

Jadidchilik harakatining asosiy namoyandalari: Mahmudxo'ja Behbudiy, Munavvarqori Abdurashidxonov, Abdurauf Fitrat, Abdulla Avloniy, Cho'lpon va boshqalar yangi uslubdagi maktablar ochish, darsliklar yaratish va milliy matbuotni rivojlantirish orqali jamiyatni ma'rifatlantirishga harakat qilganlar.

Savdogarlar va hunarmandlar esa yangi maktablar ochish, darsliklar nashr etish va jadidlarning boshqa tashabbuslarini moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlaganlar. Ular zamonaviy bilimlar va ko'nikmalar iqtisodiy rivojlanish

uchun zarur ekanligini anglaganlar. So'zsiz, ma'rifatchilar jadidlarning g'oyalarini targ'ib qilish va keng jamoatchilikni ularning ahamiyatiga ishontrishda muhim rol o'ynaganlar. Jadidchilik harakatini qo'llab-quvvatlaganlarning asosiy maqsadlari:

- *Milliy o'zlikni anglash: Jadidlar milliy til, adabiyot va madaniyatni rivojlantirish orqali milliy o'zlikni anglashga intilganlar.*

- *Zamonaviy bilimlar: Jadidlar zamonaviy fanlar va texnologiyalarni o'rganish orqali jamiyatni rivojlantirishga harakat qilganlar.*

- *Ijtimoiy islohotlar: Jadidlar jamiyatdagi ijtimoiy tengsizlik va adolatsizlikni bartaraf etishga intilganlar.*

Jadidchilik harakati Turkistonda milliy uyg'o-nishning muhim bosqichi bo'lgan va zamonaviy O'zbekistonning shakllanishiga katta ta'sir ko'rsatgan.

Yuqoridagilardan kelib chiqib shuni aytish mumkinki, "usuli jadid"ning asosiy xususiyatlari: uning zamonaviy ta'lim tizimiga asoslangani, dunyoviy fanlarning o'qitilishi, mustaqil fikrlashni rivojlantirishga e'tibor qilinishi, yangi g'oyalar va bilimlarni qabul qilishga tayyorligi edi.

"Usuli jadid" va "usuli qadim" o'rtasidagi kurash milliy metodikaga quyidagi shaklda ta'sir ko'rsatdi:

Yangi ta'lim usullari joriy etildi, jadidlar zamonaviy o'qitish usullarini qo'llab, o'quvchilarning mustaqil fikrlashini rivojlantirishga harakat qildilar. Dunyoviy fanlar o'qitiladi:

jadidlar matematika, geografiya, tarix kabi dunyoviy fanlarni o'qitishga katta e'tibor qaratdilar.

Jadidlar milliy til va adabiyotni o'rganishga katta e'tibor qaratdilar va bu orqali milliy o'zlikni anglashga harakat qildilar.

Jadidlar axloqiy tarbiyaga katta e'tibor qaratdilar va yoshlarda insof, adolat, vatanparvarlik kabi fazilatlarni shakllantirishga harakat qildilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Dolimov U. Turkistonda jadid maktablari. –Toshkent: Universitet, 2006.
2. Dolimov U. Jadidchilikning tamal toshi // Jahon adabiyoti. 2010. №1
3. Abashin S. Mustamlaka Turkiston. Iyun 15, 2023, Central Asian Analytical Network.
4. Абаши́н С, Бабаджанов М, Котюкова Т, Махмудов О. Туркестан в имперской политике России: Монография в документах. Отв. ред. Т. В. Котюкова. — Москва: Кучково поле, 2016. — 880 с.
5. Boboqulov O. Teshayev A. Yangi usul maktablarida diniy va dunyoviy fanlarning o'qitilishi (Is'hoqxon Ibrat va Munavvarqori tashkil etgan maktablar misolida), Scientific Progress, VOLUME 2, E 3 // ISSU 2021, p 276-283.